

Novine u jurisprudenciji Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Pripremila: Sevima Sali-Terzić, Ustavni sud BiH

Uvod

Za prikaz najvažnijih stavova Ustavnog suda Bosne i Hercegovine (Ustavni sud) u prvih šest mjeseci 2015. godine izabrane su najprije dvije odluke u kojima se Ustavni sud bavio dvama aspektima prava na slobodu i sigurnost ličnosti iz člana II/3(d) Ustava Bosne i Hercegovine (Ustav BiH) i člana 5 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLJP). Prvi se tiče obaveze javne vlasti da osobu lišenu slobode izvede pred sudsku vlast *odmah*, a odluka u ovom predmetu ponovno naglašava važnost ovog prava. Drugi se tiče pritvora nakon izricanja prvostepene presude prema odredbi koja propisuje obavezan pritvor.

Ovaj predmet je značajan zbog ponovnog stavljanja naglaska na individualizaciju mjere pritvora u svakom slučaju. Osim toga, ukazano je i na razliku između ovog predmeta i jednog ranijeg u kojem je Ustavni sud odlučivao o istom pitanju, ali s drugačijim rezultatom. U proteklom periodu Ustavni sud je odlučivao i o predmetima u kojima se postavljalo pitanje da li mjere zabrane, izrečene umjesto pritvora, zadovoljavaju standarde prava iz člana 2 Protokola br. 4. Posebno je važno naglasiti da Ustavni sud nije utvrdio kršenje ovog prava kada je mjera zabrane napuštanja boravišta, koja se primarno izriče u slučaju opasnosti od bjekstva, izrečena radi izbjegavanja rizika utjecaja na svjedoke.

Također, posebno treba naglasiti predmet u kojem je odlučivano o tome da li je posebnim istražnim radnjama i omogućavanjem javnosti uvida u snimak cijelog ročišta za određivanje pritvora prekršeno pravo na privatnost iz člana 8 EKLJP-a. Ovo je prvi predmet takve vrste u kojem je Ustavni sud pažljivo razmotrio pitanje zakonitosti i proporcionalnosti miješanja u pravo na privatnost. Što se tiče prava na pravično suđenje, Ustavni sud je izdvojio predmet u kojem je zapažen nastavak prakse da sudije koji su već odlučivali u nižem stepenu u istom predmetu odlučuju i u višem stepenu.

Predmeti koji su izdvojeni su: 3752/12 i 4613/12 (član 5 EKLJP-a), AP 2107/12 (član 6 EKLJP-a), AP 1758/15 (član 8 EKLJP-a) i AP 5314/14 (član 2 Protokola br. 4 uz EKLJP).

(Sve odluke USBiH dostupne su na: <http://www.ccbh.ba/bos/odluke/>)

Član 5 Evropske konvencije za ljudska prava

AP 3752/12 – *promptno* izvođenje pred sudsku vlast, kršenje

Apelant se žalio da je od njegovog lišenja slobode do izvođenja pred sudiju prošlo 15 dana, iako nije bilo nikakvih vanrednih okolnosti zbog čega do toga nije došlo *promptno*, kako to predviđa član 5 EKLJP-a.

Odluka

Ustavni sud je zaljučio da je prekršeno apelantovo pravo iz člana 5 stav 3 EKLJP-a zato što redovni sud nije saslušao apelanta kako bi prije suđenja odlučio o zakonitosti određenog pritvora ili o eventualnom određivanju blažih mjera obezbjeđenja apelantovog prisustva suđenju i kako bi

apelant mogao prezentirati svoje lične razloge koji govore protiv određivanja pritvora. Činjenica da je Osnovni sud, kako se pravdao, vodio računa o obavezama stranaka u postupku i samog suda ne oslobađa Osnovni sud zahtjeva prema članu 5 stav 3 EKLJP-a da apelant nakon hapšenja bude *promptno* izveden i saslušan pred sudijom.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Harkmann protiv Estonije* (11.7.2006.), *Vrenčev protiv Srbije* (23.9.2008.), *Krnjak protiv Hrvatske* (28.6.2011.).

AP 4613/12 – pritvor nakon izricanja prvostepene presude, nema kršenja

Činjenice i apelacioni navodi

Prvostepenom presudom Suda Bosne i Hercegovine (Sud BiH) apelant je proglašen krivim za krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina. Odmah nakon donošenja prvostepene presude apelantu je rješenjem Suda BiH određena mjera pritvora iz posebnih pritvorskih razloga iz člana 132 stav 1 tačke a) i d).

Apelant je podnio dvije apelacije Ustavnom sudu BiH. Prva je bila u odnosu na pritvor zbog primjene člana 138 stav 1 ZKP BiH koji propisuje obligatoran pritvor u određenim slučajevima, a drugu u odnosu na presudu. Apelant je smatrao da mu je rješenjem o pritvoru prekršeno i pravo na djelotvoran pravni lijek i nediskriminaciju. Druga apelacija je podnesena u odnosu na presudu, a apelant se žalio na osnovu članova 6 i 7 EKLJP-a.

Odluka

Ustavni sud je u svojoj praksi utvrdio kršenje prava iz člana 5 EKLJP-a u situaciji kada je određivanje pritvora bilo zasnovano na zakonskoj odredbi koja propisuje obligatoran pritvor, odnosno kada sud nije mogao izvršiti individualizaciju izrečene mjere, niti se mogao baviti ispitivanjem bilo kakvih posebnih okolnosti koje bi mogle opravdati određivanje pritvora apelantu u smislu garancija iz člana 5 EKLJP-a. Međutim, u konkretnom slučaju, Ustavni sud je ukazao na to da ta okolnost ne može automatski voditi zaključku da je i u apelantovom slučaju došlo do povrede navedenog prava.

Ustavni sud je zaljučio kako je Sud BiH ispitao niz različitih okolnosti na osnovu kojih je zaključio a zatim i detaljno obrazložio da postoji opasnost od bjekstva. Upravo to je, prema stavu Ustavnog suda, bitna razlika između apelantovog predmeta i ranije prakse Ustavnog suda. Ustavni sud je kao neosnovane odbio i navode o kršenju prava na djelotvoran pravni lijek i na nediskriminaciju.

U odnosu na apelacione navode o kršenju prava iz člana 6, Ustavni sud je apelaciju odbio. U odnosu na navode o kršenju prava iz člana 7 EKLJP-a, Ustavni sud je, slijedeći svoju praksu utvrđenu nakon presude ESLJP-a u predmetu *Maktouf i Damjanović protiv BiH*, utvrdio kršenje uz posebno isticanje da takva odluka ne znači da je odlučivano o prekidu izdržavanja kazne i puštanja apelanta na slobodu, niti o proceduri po kojoj će Sud BiH donijeti novu odluku.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (18.1.1978.), *Quinn protiv Francuske* (22.3.1995.), *Winterwerp protiv Holandije* (24.10.1979.), *Navara protiv Francuske* (23.11.1993.), *Suominen protiv Finske* (1.7.2003.), *Kuznetsov i dr. protiv Rusije* (11.1.2007.), *Maktouf i Damjanović protiv BiH* (18.7.2013.).

Član 6 Evropske konvencije za ljudska prava

AP 2107/12 – nepristrasnost suda, kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelanti su vodili postupak za naknadu štete koju su pretrpjeli u saobraćajnoj nesreći. Prvostepeni sud je usvojio njihov tužbeni zahtjev, ali je drugostepeni sud preinačio presudu i odbio zahtjev. Vrhovni sud je usvojio reviziju protiv drugostepene odluke i vratio predmet na odlučivanje drugostepenom sudu. Drugo vijeće drugostepenog suda je u ponovnom postupku potvrdilo prvostepenu presudu kojom je apelantima priznato pravo na naknadu štete.

Vrhovni sud je usvojilo reviziju druge strane, pa je preinačio obje nižestepene presude i odbio tužbeni zahtjev apelanata. Apelanti su smatrali kako nisu imali pravično suđenje jer im nije sudio nepristrasan sud, zato što je sutkinja koja je bila članica prvog vijeća drugostepenog suda (koje je prvi put odbilo njihov zahtjev) bila i članica vijeća Vrhovnog suda koje je odlučilo na isti način.

Odluka

Ustavni sud je smatrao da se zakonom propisane odredbe o izuzeću ne mogu razumjeti tako da se odnose na sud kao instituciju, već na višu ili nižu instancu koja meritorno odlučuje u pojedinim fazama parničnog postupka. Drugačije razumijevanje i primjena bili bi suprotni cilju zakona kojim je predviđen objektivni osnov za izuzeće sudije zbog razloga koji su, prema općim mjerilima, toliko značajni da samim svojim postojanjem opravdavaju sumnju u nepristrasnost sudije. Situacija u konkretnom slučaju objektivno može potaknuti legitimne sumnje u pogledu nepristrasnosti suda, čime se dovodi u pitanje pravo na pravično suđenje iz člana 6 stav 1 EKLJP-a, pa je Ustavni sud utvrdio kršenje ove odredbe.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Mežnarić protiv Hrvatske* (15.7.2005.), *Fey protiv Austrije* (13.9.2007.), *De Cubber protiv Belgije* (26.10.1984.), *Oberschlick protiv Austrije* (23.5.1991.).

Član 8 Evropske konvencije za ljudska prava

AP 1758/15 – posebne istražne radnje, prisluškivanje, nema kršenja

Činjenice i apelacioni navodi

Apelantici je, rješenjem sudije za prethodni postupak Suda BiH, određen pritvor, a tu odluku je potvrdilo i krivično vijeće istog suda. Apelantica se, između ostalog, žalila i da joj je provođenjem posebnih istražnih radnji prekršeno pravo na privatni i porodični život, i to zbog: a) arbitrarne primjene odredaba o posebnim istražnim radnjama i b) arbitrarne primjene odredaba o javnosti ročišta o prijedlogu za određivanje pritvora i objelodanjivanju javnosti snimka s tog ročišta.

Odluka

Ustavni sud je zaključio da nema kršenja prava iz člana 8 EKLJP-a kada je apelantica, na način propisan zakonom, obaviještena o provedenim posebnim istražnim radnjama odmah nakon što je Sud obustavio provođenje tih radnji, a ne u vrijeme kada je ona od neovlaštene osobe saznala za provođenje tih radnji, odnosno kada je Tužiteljstvo BiH stavilo prijedlog Sudu za određivanje pritvora protiv nje. Također, nema kršenja ovog prava ni zato što je Sud BiH javnosti omogućio uvid u

snimak cijelog ročišta za određivanje pritvora jer je ocijenio da interes javnosti da bude obaviještena o ovom slučaju preteže nad apelantičinim pravom na zaštitu prava iz člana 8 EKLJP-a, zbog toga što su obje vrste miješanja bile „u skladu sa zakonom“ i „neophodne u demokratskom društvu“ u smislu člana 8 stav 2 EKLJP-a.

Praksa Evropskog suda na koju se pozvao Ustavni sud: *Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (2.8.1984.), *Dragojević protiv Hrvatske* (15.1.2015.), *Udruženje za evropske integracije i ljudska prava i Ekimdzhev protiv Bugarske* (30.1.2008.), *Jersild protiv Danske* (23.9.1994.), *Craxi protiv Italije* (br.2) (7.10.2003.), *Reinprecht protiv Austrije* (15.11.2005.).

Član 2 Protokola broj 4 uz EKLJP

AP 5314/14 – mjere zabrane, pravo na slobodu kretanja, nema kršenja

Apelantu su, rješenjem Suda BiH, izrečene mjere zabrane napuštanja boravišta, zabrane putovanja, posjećivanja određenih mjesta ili područja, sastajanja s određenim osobama i obaveznog javljanja određenom državnom organu. Sud BiH je ove mjere produžio nakon isteka prvobitnog rješenja, razmotrivši detaljno niz okolnosti koje je uzeo u obzir. Apelant se, između ostalog, žalio na kršenje prava na slobodu kretanja i prebivališta.

Odluka

Ustavni sud je ukazao da se pitanje koje je apelant postavio može razmatrati s aspekta dva odvojena prava, prava iz člana 5 EKLJP-a i prava iz člana 2 Protokola br. 5 uz EKLJP. Budući da se apelant pozvao samo na ovo posljednje pravo, Ustavni sud je, primjenom testa „neophodnosti u demokratskom društvu“, ispitao samo to pravo. U vezi s tim, Ustavni sud je utvrdio da je miješanje u apelantovo pravo na slobodu kretanja bilo u skladu sa zakonom, da je bilo preduzeto s legitimnim ciljem – sprečavanje kriminala, kao i da je, s obzirom na sve okolnosti i dužinu trajanja izrečenih mjera, postojala proporcionalnost između ograničenja apelantovog prava na slobodu kretanja i legitimnog interesa koji se štiti.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Manfred Schmid protiv Austrije* (9.7.1985.), *Vito Ciancimino protiv Italije* (27.5.1991.).

AP 1758/15 – mjera zabrane napuštanja boravišta u slučaju postojanja rizika od utjecaja na svjedoke, nema kršenja

Činjenice i apelacioni navodi

Apelantici su, nakon ukidanja mjere pritvora po prijedlogu Tužilaštva, izrečene sljedeće mjere zabrane: zabrana napuštanja mjesta boravišta i ograničenje kretanja na tačno utvrđeni dio grada, obavezno javljanje nadležnom državnom organu, zabrana sastajanja s određenim osobama (do tada saslušanim svjedocima i svjedocima koji tek trebaju biti saslušani), kao i telefonska komunikacija neposredno ili preko posrednika sa zaposlenicima Suda BiH i Tužilaštva BiH.

Apelantica je, između ostalog, smatrala da mjera zabrane napuštanja boravišta nije zakonito izrečena zato što nije utvrđeno da postoji opravdana bojazan od bjekstva, već je ta mjera izrečena zbog opasnosti od utjecaja na svjedoke.

Odluka

Ustavni sud je zaključio da izricanje mjere zabrane napuštanja boravišta, koja se primarno izriče u

slučaju opasnosti od bjekstva, ne predstavlja nezakonito i neproporcionalno miješanje u apelantičinu slobodu kretanja i boravišta. Naime, Sud BiH je ocijenio da je ta mjera svrsishodna i proporcionalna svim okolnostima predmeta i, u konačnici, blaža od mjere pritvora koja je do tada egzistirala prema apelantici, pa je zaključio je da je ta mjera u konkretnom slučaju djelotvorna i primjenjiva u situacijama kad je neophodno onemogućiti osumnjičene da se sastanu s potencijalnim osumnjičenicima, odnosno optuženim, ili u konkretnom slučaju sa svjedocima u predmetu. Ustavni sud je također zaključio da se mjera zabrane napuštanja boravišta u dosadašnjoj praksi pokazala kao efikasna i u otklanjanju opasnosti od utjecaja na svjedoke, jer su ograničenjem kretanja osumnjičenih i zabranom komunikacije sa svjedocima osumnjičeni potpuno onemogućeni da utječu na svjedoke i time osujete ili onemoguće daljnje vođenje istrage.